

AHOGY LESZ, ÚGY LESZ! 1956

Az 1956-os Intézet közszétette oral history kutatásának eredményeit. Az egyik mesélő így emlékezett: „...anyám elmondta, hogy az apám egy hős volt, aki meghalt a magyar szabadságért... [később már] azt [is] tudtam, hogy az oroszok tehetnek róla, hogy meghalt, de nem úgy, hogy az oroszok ölték meg, hanem azért, mert az oroszok itt vannak és nekünk ez nem jó, mert nem vagyunk szabadok... Akkor szó volt arról, hogy börtönben ült. Nem is tudtam. Ez a kettő nem kapcsolódott össze... És hogy megölték, akkor változott kivégeztékre.”

(forrás: Az ötvenhatosok második nemzedéke/1956-os Intézet archívum.)

Nem szokatlan, hogy a Nemzeti Múzeum lépcsőjén diákok lebzselnek, iskoláscsoportok gyülekeznek – most éppen poros gödrök, és szigorú kordonok között bukdácsolhatnak, és élénken érdeklődnek a kertben feltárt világháborús tömegsír iránt. *Hat katona maradványait találták meg... Gyalogsági löszereket... Gránátokat... Tintaceruzát... Mi az a tintaceruza?* A válasz halasztódik, mert indulás előtt, a túravezető és a kiránduló gyerekek között egyezés köttetik. Egyik fél betartja a közlekedési szabályokat, nem ordibál túlságosan, nem lök fel sem néniket, sem bácsikat, amikor bejárja az ünnepi helyszíneket; cserébe a másik fél izgalmas történetekkel szórakoztatja őket.

Ki tudja közületek, milyen előzmények vezettek az 1956-os eseményekhez? Hogyan zajlott a Rádió ostroma, mi volt a személyi kultusz, a jampecdivat, a békekölcsön, és hol alakult meg a Petőfi kör, amely előkészítette a lázadást? Először is: mit jelent a szó, hogy forradalom? Kicsinyke csöndecské ereszkedik a felső tagozatos tanulókból álló csoportra, éppen, mint töri órán; ki kivárára, ki elnézésre játszik, s hogy váltson a téma, végül néhány bátorfi kiböki. Tüntetés... Lázongás... Pesti fiúk...

A sétavezető türelmesen vár, de aztán senki többet...

Ejnye, hát mindenkinek a politika jut eszébe róla? Létezik forradalom például az autógyártásban, és a számítástechnikában is. A forradalom mindig valami újat jelent, olyat, ami ma még furcsa, holnap viszont megszokott... Na, és tudjátok, mi az a diktatúra?

Újból angyal száll... A régészkalapácsok ütlegei mellett megszületik a válasz. Elnyomás... Zarnokság... Személyi kultusz... Csillogó és unott szemek egyszerre villannak, s várják a bizonyosságot. Tudjátok, mi volt benne a legrosszabb? Hogy folyamatosan lelkesedni kellett. Közületek ki szereti a nulladik órát? A gyerekek szinte a bőrükön érzik a hazug kor hamis leheletét. Nem akarom, nem tetszik – ilyenek nem hangozhattak el... Bírálni, ellentmondani tilos volt... Éljen Sztálin. Bizonytalanul bátorkodik elő a név, de tetszik az előadónak a tudás e kicsinyke lobbanása. Úgy van! Ó volt a példakép, a Szovjetunióból. Hívei éppúgy rajongtak érte, mint a hazai szocialisták Rákosiért. Az előadó javaslatot tesz. Most játszuk azt, hogy én vagyok Rákosi, és mint a színházi előadás végén, ti megtapsoltok. A beszélő fölugrik a pad tetejére, néhány buzgonc mellé perdül. Akarjátok tudni, milyen az, ha egy politikai vezetőt áhí-

tattal követnek? Igen? Akkor csináljátok utánam! Ütemes tapsolásba kezd, a gyerekek utánozzák, erősödik, aztán halkul a csattanás, megint erősödik, megint halkul, dübörög az utcán a tömegero – még ha gyerekenyér is idézi elő. Nagyon jó! Így éltették annak idején Rákosi Mátyást. A tanulók bulira veszik, a lelkesedés elnyomja a lényegét. Hát, ez a szolgaság... A szónok hagyja, aztán lecsillapítja a kedélyeket.

Na, de valójában ki volt ő? Egy százötvenhét centiméter magas zsarnok. Te milyen magas vagy? Százötvennyolc? Hasonló természet... A gyerekek végignéznek a csoportjukból kimagasló egyedeken, és folytatódik a múltidézés. 1953-ban, Sztálin halála után Rákosit félreállították, és Nagy Imre kormánya visszavonta az irritáló intézkedéseket. Az országban javult az közhangulat, az emberek kissé fellélegeztek... Néhány nyugati hang is bekúszott az éterből... A túravezető lázasan keresgél a táskájában, és kikotor egy wifi hangszórót, amelyet az első sor gondjaira bíz. Élt Amerikában egy énekes az ötvenes években... Mielőtt elhangzana a név, bekibálás szakítja meg a mesét. Elton John? Nem, nem ő, hanem Elvis Presley. Hallgassátok! A kísérő tanárok belevesznek a dallamba, hogyne emlékezzenek a felvételre, amelyen a rock'n roll, és a lázadás királya beleüvöl-

ti az éterbe: *You ain't nothing but a hound dog, Crying all the time.*... A gyerekek nem érzelegnek, a hangszórót bevágják egyikük hátizsákjának oldalzsebébe, s üvöltő magnószó kíséretében bevonulnak a Bródy Sándor utcába. A hangulat tökéletes, az autók kívárlják, ameddig a csoportkigyó átkel a zebrán, a farok pirosban végződik. A forradalmár diákok tizenhat pontba szedték a követeléseket, amita Rádióban akartak beolvastatni... Éppen, mint március tizenötödikén! A gyerekek ráéreznek a témára, és körbeveszik vezetőjüket, aki felgyült hangon beszél. A belügyminisztérium betiltotta a tüntetést, de hiába... Az utcákon ezrek vonultak. Skandáltak, hogy: aki magyar, velünk tart... Ruzsik haza! Forró vizet a kopaszra! Az volt Rákosi... Utóbbi rigmus aratja a legnagyobb sikert, s a csoport a Pollack Mihály tér felé veszi az irányt. A tömeg érezte erejét, és a szabadság mámorát, előkerültek a magyar zászlók, amelyekből kivágták a szocialista címet... Átvonultak a Parlament elé, Nagy Imrét követelték, de a beszéd hallatán csalódottan hazamentek. Október huszonharmadika egy keddi nap volt, másnap dolgozni – iskolába – kellett menni... A kisdíkok mélyen átérzik a problémát, de már megérintette őket a feladat. Másnap a Felvonulási téren találkoztak, és ledöntötték a több mázsás Sztálin

szobrot, sőt egyes részeit lángvágóval feldarabolták... Ti hazavittetek volna belőle egy darabot? A válasz egy nagyon határozott igen. Utána a Rádióhoz vonultak, ordítottak, többen a kerítésnek ugrottak, a lázadás- és szabadságvágy leírhatatlan volt... Akarjátok ti is érezni, milyen az? Oké, de ne másszatok túl magasra!

Az ifjúságnak nem kell kétszer mondani, megrohamozzák az egykor pompás palotát, van aki már-már átjut a Károlyiék kertjébe. A kísérő tanárok időben rendre utasítják a lázadókat, megelőzendő, hogy mindkét fél bajba kerüljön. A tüntetők elhatározták, hogy mindenáron bejutnak. Gránátot robbantottak, a békés délutáni felvonulásból komoly harc alakult ki. A következő napon szükségálapotot rendeltek el... Ki tudja, mi az a kijárási tilalom? Szinte elképzelhetetlen, amiről beszél; nem csinálhat azt, az embergyerek, amit akar; bezár a Tesco, a Lidl, az Auchan, idővel megszakad az áram, no Internet, Facebook, és hűtött kóla, és apáéknak is össze kell szedniük magukat, ha esetleg futni muszáj.

A csoport ekkor egy játszótérhez érkezik. Bemehetnének... Próbálkozik a gyerekszaj, de engedély nem érkezik. Ezúttal kint maradtunk, hogy jobban tudjatok figyelni... Láttátok? Ilyen a diktatúra... Helyette újabb

izgalmas téma kerül. Ki tudja, milyen fegyverekkel harcoltak a forradalmárok? Egyáltalán, honnan volt fegyverük? Úgy van, a laktanyákból, az átállt katonaságtól, illetve gyártottak maguknak... Azt hogy hívták, ki tudja? Igen, a koktél stimmel... A gyerekek tisztelettel veszik kézbe a zöld csatos üveget, benne a benzinnel átitatandó rongy; csak szikra kérdése az egész. Megnézzük a neten, hogy kell Molotov-koktéltkészíteni... Sújja egyik a másiknak, de visszahököl kissé, amikor azt hallja, hogy a harcokban vele egykorú gyerekek is részt vettek. Valljuk be, ők amolyan balhész, bandázós kölykök voltak, és sokan meghaltak közülük. Egyébként kiskorú gyerekeket tilos harcba fogni... De most oszoli, indulunk a Rákóczi térré...

Peckesen menetelnek a srácok; a lányok a lyukas zászlót babusgatják, a fiúk akciófilmes élményeiről csevegnek. Ki ismeri Szeles Erika nevét? Még nem volt tizenhat éves, amikor hősi halált halt... Hazáját szerető, lelkes fiatal volt... Mint ti is... A vezetői tarisznyából újból előkerül a hangszóró, és fotók a szétlőtt budapesti épületekről, közben az ötvenes évek langyos slágerei szólnak. Ahogy lesz, úgy lesz, bárhogya lesz, úgy lesz... A Nap utca – Vajdahunyad sarkon álló háznál, amelyen

eredeti golyónyomok láthatók, kis időre megáll a csoport, utána irány a Corvin-köz. Itt dültek a leghevesebb összecsapások, de november negyedikére sajnos leverték a forradalmat. A megtorlás rettenetes volt: kétszázhuszonkilenc embert kivégeztek, és körülbelül kétszáz-ezren elhagyták Magyarországot. Ekkora már

jelentősen lazul a figyelem, elkalandoznak a gondolatok. Külföldre mentek dolgozni? Helyes közbevetés, csak az optika más, mint akkoriban, és a gyerekek könnyedén csacsognak tovább. Anyukám nyolcvanháromban született... Az enyém nyolcvanegyben... És kinevetik az időt, ki a történelmet.

